

в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text>

2. Рябченко Т. О., Кучмістенко О. В. Смертна кара: питання доцільності скасування чи запровадження. *Law & Social Ethics Journal (LSEJ)*, № 3, 2020. С. 330–333. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/79>. URL: http://lsej.org.ua/3_2020/81.pdf

3. Савченко С. О. Смертна кара: за чи проти? Університетські кримінально-правові та кримінологічні читання. Харків. 2017. С. 119–123. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/16_06_2017/pdf/30.pdf

Мелеховець Євгенія

аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СЛУЖБОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ДОСВІД ЕСТОНІЇ, ЛАТВІЇ ТА ЛИТВИ

Службова інформація є важливим елементом діяльності органів державної влади, а її неправомірний обіг створює загрозу належному функціонуванню публічної служби. Естонія, Латвія та Литва виробили деталізоване кримінально-правове регулювання, спрямоване на встановлення відповідальності за незаконне розголошення, використання, збір чи надання службових відомостей. Законодавство цих країн за останні три десятиліття пройшло суттєву еволюцію у кримінальному праві, зокрема у сфері охорони службової інформації [9].

Естонія, Латвія та Литва розмежовують державну таємницю та службову інформацію (official/limited access information). Службова інформація не належить до державної таємниці, але охороняється спеціальними законами у зв'язку з її значенням для внутрішньої роботи органів влади, кадрового забезпечення, організаційного управління та публічної служби. Її правовий режим визначається: Естонія – Public Information Act; Латвія – Freedom of Information Law; Литва – Law on the Right to Obtain Information from State and Municipal Institutions.

У всіх трьох правопорядках за порушення режиму службової інформації передбачена адміністративна й кримінальна відповідальність. Об'єктом кримінально-правової охорони є інтереси публічної служби, порядок доступу до службових відомостей та належне виконання службових обов'язків [5; 6; 7].

Спільною ознакою є наявність спеціальних складів злочинів, які охоплюють незаконне розголошення, отримання, збір, передавання або використання службових даних. Кримінальні кодекси Балтійських країн детально визначають форми протиправної поведінки, що є суттєвою перевагою порівняно з українською моделлю.

Кримінальний кодекс Естонії (Karistusseadustik) містить низку норм, спрямованих на охорону службової інформації: незаконне використання або розголошення інформації, отриманої внаслідок

службової діяльності (§ 157); незаконний збір інформації шляхом обману (§ 157¹); порушення режиму класифікованої інформації, що охоплюють і службові категорії (§ 242–244) [1].

Об'єктивна сторона тут охоплює такі форми поведінки, як: використання відомостей всупереч службовим цілям, передача третім особам, отримання шляхом обману, умисне розголошення чи створення умов для доступу іншої особи. Суб'єктом виступає службова особа або особа, яка отримала інформацію у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень.

Важливо, що естонське законодавство криміналізує не лише розголошення, але й незаконне використання службових відомостей у власних інтересах. Санкції передбачають покарання у вигляді штрафів або позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років [1].

У Кримінальному законі Латвії (*Kriminālikums*) службова інформація охороняється через такі статті: незаконне розголошення службової інформації (ст. 94); необережне поводження з інформацією обмеженого доступу (ст. 95); зловживання службовим становищем (ст. 200) [2].

Саме стаття 95 є унікальною. Вона передбачає кримінальну відповідальність за недбалість, що у сфері службової інформації є надзвичайно важливим. Недбалість службових осіб є одним із найбільш поширених джерел витоку службових даних, а законодавці багатьох країн не надають цьому належної уваги. Науковці справедливо наголошують: відсутність криміналізації недбалості створює «сіру зону», де значні порушення залишаються без належної реакції [8].

Латвійська норма має істотне превентивне значення, оскільки охоплює: втрату документів; неналежне зберігання; розголошення внаслідок необережності; залишення службових матеріалів без нагляду; інші дії, що не містять умислу, але призводять до істотної шкоди.

Санкції: штраф, позбавлення волі до 3 років, позбавлення права займати певні посади.

Кримінальний кодекс Литви (*Baudžiamasis kodeksas*) містить декілька норм, що охоплюють незаконні дії зі службовою інформацією: незаконні дії зі службовою інформацією (ст. 125–127); зловживання службовими повноваженнями (ст. 228); незаконне отримання інформації про діяльність органів влади (ст. 289) [3].

Литовська модель є найбільш деталізованою. Вона охоплює: незаконний доступ; збір; зберігання; копіювання; передавання; використання службових відомостей – навіть без факту розголошення.

Литва криміналізує не лише шкоду, а й створення небезпеки її заподіяння, що відповідає європейській традиції охорони публічного управління [3]. Максимальна санкція – до 6 років позбавлення волі.

На відміну від держав Балтії, кримінально-правова охорона службової інформації в Україні є фрагментарною. Єдиною нормою, яка прямо встановлює кримінальну відповідальність за незаконні дії зі службовою інформацією, є стаття 330 Кримінального кодексу України.

Стаття 330 КК України криміналізує передачу або збирання з метою передачі службової інформації, отриманої в процесі оперативного-розшукової, контррозвідувальної діяльності або у сфері оборони країни. Вона застосовується до осіб, яким ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових повноважень, та передбачає покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі до восьми років за кваліфікованих обставин.

Однак ця стаття охоплює лише спеціальні категорії службової інформації, пов'язані з діяльністю правоохоронних та оборонних органів. Вона не регулює загальний обіг службових відомостей у сфері державного управління, кадрового забезпечення чи організаційної діяльності. Інші статті КК України (ст. 364, ст. 367) лише опосередковано стосуються службової інформації як можливого способу вчинення службових злочинів, але не встановлюють спеціальної кримінально-правової охорони цього об'єкта [4; 10].

Таким чином, в Україні відсутня комплексна модель відповідальності за незаконний обіг службової інформації, що ускладнює кваліфікацію діянь і знижує ефективність охорони службових інтересів.

Порівняльний аналіз кримінальних кодексів Естонії, Латвії та Литви засвідчує, що ефективна охорона службової інформації потребує:

- чіткого визначення об'єкта злочину;
- встановлення спеціальних складів, що охоплюють різні форми незаконного обігу;
- диференціації відповідальності залежно від форми вини;
- передбачення кримінальної відповідальності за необережні діяння;
- виділення окремих складів для незаконного отримання, копіювання та використання службової інформації.

Україна має лише часткову кримінально-правову охорону службової інформації (через ст. 330 КК України), що не забезпечує захист її загальних категорій. Моделі держав Балтії демонструють доцільність запровадження комплексної криміналізації незаконних дій зі службовою інформацією та розширення переліку складів злочинів, що охороняють службу діяльність.

Список використаних джерел

1. Karistuseseadustik (Estonian Penal Code). Riigi Teataja. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/16677?utm_source=chatgpt.com

2. Krimināllikums (Criminal Law of Latvia). Latvijas Vēstnesis. URL: https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums?utm_source=chatgpt.com

3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Criminal Code of Lithuania). URL: TAR. https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/files/download/71900/LTU-71900.pdf?utm_source=chatgpt.com

4. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. Estonian Public Information Act. URL: <https://legislationline.org/taxonomy/term/13891>

6. Latvian Freedom of Information Law. URL: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/lat139032E.pdf>

7. Lithuanian Law on the Right to Obtain Information from State and Municipal Institutions. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/440732>

8. Criminal-legal characteristics of the negligence of officials under the legislation of foreign countries / автор Y. Streltsov (2025). URL: https://www.researchgate.net/publication/381448738_CRIMINAL-LEGAL_CHARACTERISTICS_OF_THE NEGLIGENCE_OF_OFFICIALS_UNDER_THE LEGISLATION_OF_FOREIGN_COUNTRIES

9. Legal Cooperation in Criminal Matters: Thirty-Years' Experience of the Baltic States / A. Nevera et al. (2022). URL: <http://dx.doi.org/10.13165/j.icj.2022.06.006>

10. Features of criminal liability for disclosure of information that constitutes state secrecy in Ukraine and abroad / O. Yara (2022). URL: <https://environmentalscience.com.ua/en/journals/tom-13-2-2022/osoblivosti-kriminalnoyi-vidpovidalnosti-za-rozgoloshennya-informatsiyi-shcho-stanovit-derzhavnu-tayemnitsyu-v-ukrayini-ta-zarubizhnikh-krayinakh>

Назарлі Ельміра Самірівна,
слідчий слідчого відділення відділення
поліції № 1 Черкаського РУП ГУНП
у Черкаській області

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Сучасний розвиток кримінального права України відбувається в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених повномасштабною військовою агресією, глибокою трансформацією соціально-економічного середовища та інтеграцією у європейський правовий простір. Ця сукупність факторів зумовлює необхідність невідкладного та комплексного перегляду принципів і норм Кримінального кодексу України (ККУ), що охоплюють як Загальну, так і Особливу частину [1, с. 512; 2, с. 400]. Актуальність модернізації підкреслюється зростанням рівня та різновидів складної злочинності, зокрема економічних злочинів, високотехнологічної кіберзлочинності, мародерства, колабораційних діянь та порушень військового правопорядку. Практичні кейси діяльності Національної поліції України (НПУ) та Служби безпеки України (СБУ) демонструють, що під час воєнного стану традиційні критерії оцінки складу злочину потребують істотного уточнення, особливо у випадках незаконного розпорядження державною власністю, злочинів проти територіальної цілісності та кіберзлочинів [3, с. 25; 6, с. 45].